

ปัจจัยทางชีวสังคมและความสามารถในการเอาชนะอุปสรรค ของนักศึกษา สาขาวิชาการจัดการธุรกิจสายการบิน

มหาวิทยาลัยกรุงเทพ

Biosocial Factors and Adversity Quotient of Airline Business Management Students, Bangkok University

พงศ์แสวก เอนกจันทรวงศ์¹ วีระเกียรติ รุจิรกุล¹

กิ่งแก้ว ทรัพย์พระวงศ์² และ รัชดา รื่นรวย¹

*Pongsavake Anekjumnongporn, Werakiat Rujirakun,
Kingkaew Subprawong and Ratchada Ruenruoy*

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับความสามารถในการเอาชนะอุปสรรคของนักศึกษา สาขาวิชาการจัดการธุรกิจสายการบิน มหาวิทยาลัยกรุงเทพ และ 2) เปรียบเทียบความสามารถในการเอาชนะอุปสรรคของนักศึกษา กับปัจจัยทางชีวสังคมเมื่อจำแนกตามเพศ ชั้นปี รายได้ของครอบครัว และผลการเรียน ตัวอย่างการวิจัยคือนักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิต จำนวน 240 คน จากสาขาวิชาการจัดการธุรกิจสายการบิน มหาวิทยาลัยกรุงเทพ ปีการศึกษา 2562 โดยการเลือกแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือในการวิจัยเป็นแบบสอบถามประเภทให้เลือกตอบและมาตราประเมินค่า วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพรรณนา ค่าสถิติทดสอบที่เป็นอิสระต่อกัน การวิเคราะห์ความแปรปรวนหนึ่งทาง และการวิเคราะห์ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ ผลการวิจัยที่สำคัญพบว่า ความสามารถในการเอาชนะอุปสรรคของนักศึกษาอยู่ในระดับค่อนข้างสูง และมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เมื่อจำแนกตามผลการเรียน แต่ความสามารถในการเอาชนะอุปสรรคของนักศึกษาไม่แตกต่างกันเมื่อมีเพศ ชั้นปี และรายได้ของครอบครัวแตกต่างกัน

คำสำคัญ: ความสามารถในการเอาชนะอุปสรรค การจัดการธุรกิจสายการบิน นักศึกษา

---

¹อาจารย์ ประจำคณะมนุษยศาสตร์และการจัดการการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยกรุงเทพ
Lecturer, School of Humanities and Tourism Management, Bangkok University.

²รองศาสตราจารย์ และนักวิชาการอิสระ

Associate Professor, and Independent Scholar

Corresponding e-mail: pongsavake.a@bu.ac.th

ARTICLE HISTORY: Received 14 February 2020, Revised 14 August 2020, Accepted 9 February 2021

Abstract

The objectives of this research are to 1) study the adversity quotient level of airline business management students, Bangkok University, and 2) compare the adversity quotient level of students from different biosocial factors: gender, year level, family income, and academic achievement. The sample was selected by multi-stage sampling resulting in 240 undergraduate students in the academic year 2019 from the Airline Business Management Department, Bangkok University. The research instruments are multiple-choice and rating scale questionnaires. The data were analyzed using descriptive statistics, independent sample t-test, one-way ANOVA analysis of variance, and multiple comparisons test. The major research findings are that the adversity quotient level of students was at a moderately high level. In addition, the students with different academic achievements indicated different adversity

Keywords: *Adversity quotient, Airline business management, Students*

บทนำ

ภาพรวมอุตสาหกรรมการบินของประเทศไทยช่วง 10 ปีที่ผ่านมา (พ.ศ. 2552 – 2561) จากสถิติพบว่า อัตราการเติบโตเฉลี่ย (Compound Annual Growth Rate – CAGR) ของผู้โดยสารทั้งหมดคิดเป็นร้อยละ 10.80 ต่อปี แบ่งเป็นการเติบโตของผู้โดยสารระหว่างประเทศเฉลี่ยร้อยละ 10 ต่อปี และอัตราการเติบโตของผู้โดยสารภายในประเทศเฉลี่ยร้อยละ 11.60 ส่วนการเพิ่มขึ้นของเที่ยวบินมีความสอดคล้องกับการเติบโตของจำนวนผู้โดยสาร คือมีเที่ยวบินเพิ่มขึ้นประมาณ 2.60 เท่า ซึ่งรัฐบาลมีนโยบายสนับสนุนและส่งเสริมอุตสาหกรรมการบินในฐานะเป็นหนึ่งในกลุ่มอุตสาหกรรมแห่งอนาคต (New S-curve) ที่มีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจ โดยมีโครงการและมาตรการส่งเสริมที่สำคัญหลากหลายโครงการ (กองเศรษฐกิจการบิน ฝ่ายส่งเสริมอุตสาหกรรมการบิน สำนักงานการบินพลเรือนแห่งประเทศไทย. 2562)

สถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาหลายแห่งทั้งภาครัฐและเอกชนต่างเล็งเห็นความสำคัญที่จะผลิตบัณฑิตเพื่อสนองตลาดแรงงานในอุตสาหกรรมการบิน คณะมนุษยศาสตร์และการจัดการการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยกรุงเทพ จึงได้เปิดสาขาการจัดการธุรกิจสายการบินขึ้น เพื่อผลิตบัณฑิตให้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ และเป็นบุคลากรที่มีคุณภาพตอบสนองความต้องการของธุรกิจสายการบินและธุรกิจที่เกี่ยวข้อง (มหาวิทยาลัยกรุงเทพ. 2561) อย่างไรก็ตาม งานธุรกิจสายการบินเป็นงานบริการ คุณภาพการบริการถือเป็นปัจจัยสำคัญที่จะสร้างความแตกต่างของธุรกิจให้เหนือกว่าคู่แข่งขั้นได้ และจะทำให้ผู้ใช้บริการเกิดความพึงพอใจ (ภาณุศักดิ์ สว่างบุญ. 2558)

ดังนั้น ผู้ที่ปฏิบัติงานในวิชาชีพนี้ต้องมีความอดทนสูง และมีจิตสำนึกความรับผิดชอบต่อการให้บริการจึงจะประสบความสำเร็จ ซึ่งคุณลักษณะดังกล่าวมีความแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคล เรื่องนี้ Stoltz (2001) เสนอความเห็นไว้ว่า แม้บุคคลจะมีความต้องการพัฒนาตนเองไปสู่เป้าหมายหรือความสำเร็จตามที่หวังไว้ แต่มนุษย์มีความแตกต่างระหว่างบุคคล วิธีการตอบสนองในการดำเนินชีวิตย่อมแตกต่างกันไป และระดับของความสำเร็จในแต่ละคนก็แตกต่างกัน ยิ่งกว่านั้น ภายใต้บริบทของยุค

ดิจิทัลในปัจจุบัน ความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยีได้ก่อให้เกิดกระแสการเปลี่ยนแปลงในโลกการทำงานนานาประการ และก่อให้เกิดปัญหาหลายด้าน ทั้งในระดับปัจเจกบุคคล ระดับองค์กรและระดับสังคม บุคคลจึงต้องเตรียมตัวเองเพื่อพบกับอุปสรรคต่าง ๆ ที่จะต้องฟันฝ่าเพื่อสู่ความสำเร็จ ซึ่งอุปสรรคจะมีตลอดเวลาและเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ ดังนั้น ความสามารถในการเอาชนะอุปสรรค (Adversity Quotient หรือ AQ) จึงเป็นคุณลักษณะสำคัญ เพราะเป็นความสามารถหรือพลังในตัวบุคคลที่จะมีความเพียร มานะ อดทน ตั้งใจจริง เพื่อเอาชนะปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ให้ได้ เป็นความฉลาดในการฝ่าวิกฤต ถึงแม้จะมีความยากลำบากเพียงใดก็ไม่ย่อท้อ เลิกล้ม หรือละทิ้ง (ธีระศักดิ์ กำบรรณารักษ์. 2548; Cicchino. 2015; Stoltz. 1997) คนที่มีความสามารถในการเอาชนะอุปสรรค ระดับสูงจะสามารถต่อสู้กับวิกฤต ความยากลำบากและเอาชนะอุปสรรคต่าง ๆ จนประสบความสำเร็จได้ในที่สุด (Stoltz. 2001; Reajo-Howell. 2016)

จากที่กล่าวมา คณะผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเชิงประจักษ์ว่าในสภาพปัจจุบัน นักศึกษาสาขาวิชาการจัดการธุรกิจสายการบิน มหาวิทยาลัยกรุงเทพ ปีการศึกษา 2562 มีระดับความสามารถในการเอาชนะอุปสรรคเป็นอย่างไร และมีความแตกต่างกันหรือไม่ เมื่อเปรียบเทียบกับปัจจัยทางชีวสังคมบางด้าน เช่น เพศ ชั้นปี รายได้ของครอบครัว และผลการเรียน เนื่องจาก ความสามารถในการเอาชนะอุปสรรคเป็นกระบวนทัศน์ใหม่ที่ควรสำรวจเป็นอย่างยิ่ง (Phoolka & Kaur. 2012) เพราะส่งผลต่อความสำเร็จในชีวิตของบุคคล ซึ่งการวิจัยเกี่ยวกับความสามารถในการเอาชนะอุปสรรคของนักศึกษาสาขานี้ยังมีจำนวนน้อย ผลการวิจัยครั้งนี้สามารถใช้เป็นข้อมูลเบื้องต้นสำหรับภาควิชาและคณะฯ ในการกำหนดแนวทางปรับปรุงหรือพัฒนาหลักสูตร เพื่อส่งเสริมความสามารถในการเอาชนะอุปสรรคของนักศึกษาสำหรับการเตรียมความพร้อมให้บัณฑิตก้าวสู่การทำงานในอุตสาหกรรมการจัดการธุรกิจสายการบินและอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องอย่างมีประสิทธิภาพต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความสามารถในการเอาชนะอุปสรรคของนักศึกษาสาขาวิชาการจัดการธุรกิจสายการบิน มหาวิทยาลัยกรุงเทพ
2. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการเอาชนะอุปสรรคของนักศึกษาสาขาวิชาการจัดการธุรกิจสายการบิน มหาวิทยาลัยกรุงเทพ กับปัจจัยทางชีวสังคมด้านเพศ ชั้นปี รายได้ของครอบครัว และผลการเรียน

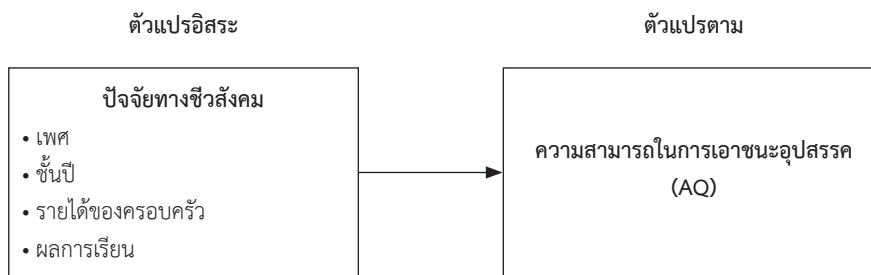
ประโยชน์ของการวิจัย

ผลจากการวิจัยครั้งนี้ ทำให้ทราบระดับเกี่ยวกับความสามารถในการเอาชนะอุปสรรคของนักศึกษาสาขาวิชาการจัดการธุรกิจสายการบิน มหาวิทยาลัยกรุงเทพ ปีการศึกษา 2562 องค์ความรู้ที่ได้สามารถใช้เป็นแนวทางบูรณาการสาระในหลักสูตรหรือจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรต่าง ๆ เพื่อพัฒนาและส่งเสริมความสามารถในการเอาชนะอุปสรรคของนักศึกษาให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา หรือผู้สนใจวิจัยสามารถใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับการศึกษาวิจัยต่อยอดขยายผลให้ลุ่มลึกและกว้างขวางได้ต่อไป

สมมติฐานของการวิจัย

ความสามารถในการเอาชนะอุปสรรคของนักศึกษาสาขาวิชาการจัดการธุรกิจสายการบิน มหาวิทยาลัยกรุงเทพมีความแตกต่างกัน เมื่อจำแนกตามปัจจัยทางชีวสังคมด้านเพศ ชั้นปี รายได้ของครอบครัว และผลการเรียน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

การทบทวนวรรณกรรม

ความสามารถในการเอาชนะอุปสรรค (Adversity Quotient หรือ AQ) เป็นกรอบแนวคิดที่เสนอขึ้นจากการวิจัยทางด้านจิตวิทยา 3 สาขา ได้แก่ 1) จิตวิทยาการรู้คิด (Cognitive Psychology) เป็นแนวคิดที่เสนอว่าคนที่รับรู้ว่าอุปสรรคเป็นความทุกข์ และตนเองไร้ความสามารถในการแก้ปัญหา จะยิ่งทำให้เกิดความท้อแท้และสิ้นหวังได้เร็วที่สุด ตรงกันข้ามกับคนที่รับรู้ว่าอุปสรรคเป็นเรื่องชั่วคราว จึงมีกำลังใจที่จะฝ่าฟันอุปสรรคต่าง ๆ ไปสู่ความสำเร็จ 2) สรีรประสาทวิทยา (Neurophysiology) มีการเสนอว่าสมองมนุษย์ประกอบไปด้วยโครงสร้างที่สมบูรณ์ สามารถสร้างความเคยชินขึ้นมาได้ หากเปลี่ยนจิตใต้สำนึกใหม่และสร้างทัศนคติทางด้านบวกจะช่วยพัฒนาความสามารถในการเอาชนะอุปสรรค ของบุคคลได้ และ 3) จิตวิทยาเวชประสาทและภูมิคุ้มกันวิทยา (Psychoneuroimmunology) เป็นแนวคิดที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับสุขภาพกายและสุขภาพจิตของบุคคล ความเข้มแข็งของจิตใจและการควบคุมตนเองจะส่งผลต่อภูมิคุ้มกันต้านทานโรคร้ายไข้เจ็บ และการฟื้นตัวสู่สภาพเดิมได้อย่างรวดเร็ว (Cicchino. 2015; Stoltz. 1997)

Stoltz (2001) เปรียบชีวิตเหมือนการไต่เขา การที่บุคคลจะประสบความสำเร็จ ต้องมีความทรหด มุ่งมั่น เพราะความสำเร็จเป็นระดับที่จะต้องเคลื่อนไปข้างหน้าและเคลื่อนสูงขึ้น เป็นการก้าวหน้าในภาระหน้าที่ในช่วงชีวิต แม้จะมีอุปสรรคเข้ามากีดขวางบ้าง ก็ต้องฟันฝ่าจนสู่ความสำเร็จ เปรียบเหมือนนักปีนหรือไต่เขา ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ 1) พวกไม่สู้หรือพวกยอมแพ้ (the quitter) หมายถึงบุคคลที่ไม่กล้าต่อสู้หรือปีนปายเขา ประเภทยอมแพ้ตั้งแต่อยู่เชิงเขา เป็นคนที่ไม่ชอบขวนขวาย ไม่มี ความกระตือรือร้น เลือกที่จะไม่ทำอะไร พร้อมทั้งจะหลบเลี่ยงถอยหนี ถอนตัว และยอมแพ้อย่างง่ายดาย 2) พวกตั้งแคมป์หรือพวกที่ลี้มเล็กกลางทาง (the camper) หมายถึง พวกที่ปีนหรือไต่เขาไปได้นิดหน่อย

ทั้งหมดความพยายาม เป็นพวกกระตือรือร้นและมีความพยายามที่จะเผชิญกับอุปสรรคอยู่บ้าง แต่ก็มักจะยุติเพื่อหาที่หลบภัย เนื่องจากไม่ยอมท้อมหือดิ้นรนต่อไป และ 3) พวกต่อสู้หรือผู้เอาชนะ (the climber) พวกนี้ต้องการปีนสูงขึ้นไปอีกเรื่อย ๆ เติบโตด้วยพลัง มีวิสัยทัศน์ เรียนรู้และพัฒนาตนเองตลอดเวลา เป็นพวกท้อมหือไม่ยอมให้อุปสรรคอื่นใดเข้ามาขัดขวางเส้นทางสู่ความก้าวหน้า และยินดีเผชิญกับความท้าทายต่าง ๆ เพราะกลัวหือที่ผลงญกับความยากลำบากในชีวิตด้วยความพยายามฝึกฝนและมุ่งมั่นอย่างแท้จริง โดยต้องการสร้างความก้าวหน้าและเป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น สังคม ประเทศชาติ และประชาคมโลก

การวิจัยครั้งนี้ศึกษาความสามารถในการเอาชนะอุปสรรค ตามแนวคิดของ Stoltz (1997) ประกอบด้วยลักษณะสำคัญ 4 มิติ คือ 1) การควบคุม (control) หมายถึงความสามารถในการควบคุมอุปสรรค สถานการณ์หรือปัญหาต่าง ๆ ให้ผ่านพ้นไปได้ 2) สาเหตุและความรับผิดชอบ (origin-ownership) หมายถึงความสามารถในการวิเคราะห์สาเหตุและปัจจัยอื่น ๆ ที่เป็นองค์ประกอบของปัญหา และผู้ใดควรเป็นผู้รับผิดชอบ 3) ผลกระทบ (reach) หมายถึง ความสามารถควบคุมอารมณ์ด้านลบ และผลกระทบที่เกิดความเสียหายได้อย่างไม่ยอหือท้อและพินฝ่าไปได้ และ 4) ความทนทานหรือความอดทน (endurance) หมายถึงความสามารถในการรับมือกับอุปสรรคต่าง ๆ มีกำลังใจที่เข้มแข็งในการเอาชนะอุปสรรค (Phoolka & Kaur. 2012)

ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ การศึกษาจากนักศึกษามหาวิทยาลัยศรีปทุม วิทยาลัยเขตชลบุรี ชั้นปีที่ 2 พบว่าเพศชายและหญิงมีความสามารถในการเอาชนะอุปสรรคแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (อารีย์ ชันติธรรมกุล. 2552) ในขณะที่ งานวิจัยอื่น ๆ กลับพบว่า เพศไม่มีอิทธิพลต่อความสามารถในการเอาชนะอุปสรรค (กิ่งแก้ว ทรัพย์พระวงศ์, ปรศินีย์ เกศบุตร และปิยวุฒิ ศิริมงคล. 2559; ปัทมา นาถมเงิน, ทัศนศิริรินทร์ สว่างบุญ และ กุลภัสสร ศิริพรรณ, 2560; ลดารัตน์ ศรีรักษ์. 2556)

ส่วนการวิจัยเปรียบเทียบความสามารถในการเอาชนะอุปสรรคกับปัจจัยทางชีวสังคมด้าน รายได้ของครอบครัวและผลการเรียน ได้แก่ การศึกษาของ ปัทมา นาถมเงิน, ทัศนศิริรินทร์ สว่างบุญ และกุลภัสสร ศิริพรรณ (2560) เก็บข้อมูลจากนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 พบว่ามีระดับความสามารถ ในการเอาชนะอุปสรรคไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกับการวิจัยจากนักศึกษาระดับปริญญาตรี 6 สถาบัน ทั้งภาครัฐและเอกชนที่แสดงผลว่าความสามารถในการเอาชนะอุปสรรคของนักศึกษาไม่มีความสัมพันธ์กับชั้นปี รายได้ของครอบครัว และผลการเรียน (กิ่งแก้ว ทรัพย์พระวงศ์. 2550) การศึกษา ในต่างประเทศจากนักศึกษาชาวมาเลเซีย ของ Khairani; & Abdullah (2018) พบว่านักศึกษาเพศชาย และหญิงมีความสามารถในการเอาชนะอุปสรรค ไม่แตกต่างกัน แต่พบว่าชั้นปี 1 มีความสามารถในการเอาชนะอุปสรรค ในระดับต่ำกว่านักศึกษาชั้นปี 2 และ 3 อย่างมีนัยสำคัญ รวมทั้งคุณภาพทาง วิชาการกับความสามารถในการเอาชนะอุปสรรค มีความสัมพันธ์กันเชิงบวก งานวิจัยของ Bakare (2015) จากนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายชาวไนจีเรีย แสดงผลว่าความสามารถในการเอาชนะ อุปสรรคเป็นตัวทำนายผลสัมฤทธิ์ด้านการเรียนคณิตศาสตร์และภาษาอังกฤษได้

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและตัวอย่างในการวิจัย คือ นักศึกษาชายและหญิงชั้นปีที่ 1 ถึงชั้นปีที่ 4 ซึ่งกำลังศึกษาสาขาวิชาการจัดการธุรกิจสายการบิน มหาวิทยาลัยกรุงเทพ การกำหนดขนาดตัวอย่างใช้สูตร Cohen (1988) โดยใช้โปรแกรม G* Power Computer Software ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95, $\alpha = 0.05$, effect size (f^2) = 0.02, power ($1-\beta$) = 0.80 ได้ขนาดตัวอย่าง 180 คน (Faul, Erdfelder, Buchner, & Lang. 2009) จึงกำหนดขนาดตัวอย่างเป็นจำนวน 250 คน เพื่อทดสอบขนาดกรณีข้อมูลขาดหาย วิธีเลือกตัวอย่างใช้แบบหลายขั้นตอน (multiple stage sampling) คือ ขั้นตอนที่ 1 เลือกแบบแบ่งชั้นโดยไม่เป็นสัดส่วน (Non-proportional Stratified Random Sampling) แบ่งนักศึกษาตามชั้นปีที่ศึกษาเป็นปีที่ 1-4 ขั้นตอนที่ 2 เลือกแบบกำหนดโควตา (Quota Sampling) กำหนดเพศชายและเพศหญิงให้มีจำนวนใกล้เคียงกัน และขั้นตอนที่ 3 เลือกแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) จากนักศึกษามหาวิทยาลัยกรุงเทพ Main Campus

2. ตัวแปรที่ศึกษา แบ่งเป็น ตัวแปรอิสระ (Independent Variables) คือ ปัจจัยทางชีวสังคมของนักศึกษา 4 ตัวแปร ได้แก่ เพศ ชั้นปี รายได้ของครอบครัว และผลการเรียน ส่วนตัวแปรตาม (Dependent Variables) คือ ความสามารถในการเอาชนะอุปสรรค (Adversity Quotient หรือ AQ)

3. เครื่องมือวิจัยเป็นแบบสอบถาม (questionnaire) แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 สอบถามปัจจัยทางชีวสังคม จำนวน 4 ข้อ ลักษณะเป็นแบบให้เลือกตอบ ส่วนที่ 2 แบบวัดความสามารถในการเอาชนะอุปสรรค พัฒนาจากแบบวัดของ กิ่งแก้ว ทรัพย์พระวงศ์ (2550) ซึ่งมีสาระครอบคลุมลักษณะสำคัญทั้ง 4 มิติตามทฤษฎีของ Stoltz (1997) ลักษณะเป็นมาตรประเมินค่าแบบลิเคิร์ต (Likert's Rating Scale) 5 ระดับ โดยให้ผู้ตอบรายงานตนเอง (self report) จากไม่จริง จริงเล็กน้อย จริงปานกลาง จริงมาก และจริงมากที่สุด จำนวนทั้งหมด 28 ข้อ ซึ่งมีทั้งข้อความเชิงบวกและเชิงลบ ตัวอย่างข้อคำถาม เช่น คุณคิดว่าเป็นการทำหน้าที่ได้เรียนวิชายากๆ เป็นต้น การให้คะแนนเรียงจาก 1-5 คะแนน สำหรับข้อคำถามเชิงบวกและกลับคะแนนจาก 5-1 สำหรับข้อคำถามเชิงลบ ค่าเฉลี่ยที่วัดได้ สำหรับการวิจัยครั้งนี้ ใช้เกณฑ์การแปลผล 5 ระดับดังนี้

ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.80 คะแนน หมายความว่า มีความสามารถในการเอาชนะอุปสรรคระดับต่ำ

ค่าเฉลี่ย 1.81 – 2.60 คะแนน หมายความว่า มีความสามารถในการเอาชนะอุปสรรคค่อนข้างต่ำ

ค่าเฉลี่ย 2.61 – 3.40 คะแนน หมายความว่า มีความสามารถในการเอาชนะอุปสรรคระดับ

ปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 3.41 - 4.20 คะแนน หมายความว่า มีความสามารถในการเอาชนะอุปสรรคระดับ

ค่อนข้างสูง

ค่าเฉลี่ย 4.21 – 5.00 คะแนน หมายความว่า มีความสามารถในการเอาชนะอุปสรรคระดับสูง

4. การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย ความตรงด้านเนื้อหา (content validity) โดยการวิเคราะห์หาค่าความสอดคล้อง (Index of Item – Objective Congruence: IOC) จากผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน วิเคราะห์หาค่าความเที่ยง (reliability) โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ได้เท่ากับ .83 ซึ่งจัดว่ามีคุณภาพผ่านเกณฑ์มาตรฐานของการวิจัย อย่างน้อย .70 (Cronbach. 1990) ที่จะนำไปใช้ในการวิจัยครั้งนี้

5. วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล คณะผู้วิจัยเก็บข้อมูลตัวอย่างโดยตรง ซึ่งเป็นข้อมูลปฐมภูมิ (primary data) จากนักศึกษานิติศาสตร์ สาขาวิชาการจัดการธุรกิจสายการบิน ปีการศึกษา 2562 ชั้นปีที่ 1 ถึงชั้นปีที่ 4 มหาวิทยาลัยกรุงเทพ ตามที่กำหนดไว้ 250 คน โดยแบ่งคณะผู้วิจัยออกเป็น 4 กลุ่มไปเก็บข้อมูลแต่ละชั้นปี เพื่อไม่ให้เกิดการซ้ำซ้อนของข้อมูล และขณะเก็บข้อมูลคณะผู้วิจัยดำเนินการตามหลักจริยธรรมในการวิจัย โดยชี้แจงวัตถุประสงค์อย่างชัดเจน ซึ่งผู้ให้ข้อมูลยินยอมและเต็มใจตอบแบบสอบถามตามจริงสำหรับใช้ประโยชน์ทางวิชาการเท่านั้น ใช้เวลาเก็บข้อมูลประมาณสองสัปดาห์ ได้ข้อมูลกลับมา 243 ชุด คิดเป็นร้อยละ 97.20 เมื่อตรวจความเรียบร้อยแล้วได้ข้อมูลที่นำมาวิเคราะห์ 240 ชุด คิดเป็นร้อยละ 98.77

6. การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติอ้างอิง (Inferential Statistics) เพื่อทดสอบสมมติฐาน ได้แก่ ค่าสถิติทดสอบทีที่เป็นอิสระต่อกัน (Independent Sample t-test) การวิเคราะห์ความแปรปรวนหนึ่งทาง (One – way ANOVA analysis of variance) และการวิเคราะห์ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธี Bonferroni และ Games-Howell

ผลการวิจัย

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น ได้แก่ ค่าร้อยละของตัวอย่างที่เกี่ยวกับปัจจัยประชากรศาสตร์ 4 ตัวแปร คือ เพศ ชั้นปี รายได้ของครอบครัว และผลการเรียน แสดงผลว่า ตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามในการวิจัยครั้งนี้จำนวนทั้งสิ้น 240 คนเป็นเพศหญิงและเพศชายจำนวนเท่ากันคือ 120 คน คิดเป็นร้อยละ 50.00 เป็นนักศึกษาชั้นปีที่ 1 - 4 จำนวนเท่ากันคือร้อยละ 25 นักศึกษาร้อยละ 30 รายได้ของครอบครัว มากกว่า 70,000 บาท นักศึกษาส่วนมากร้อยละ 42.90 มีผลการเรียนระหว่าง 3.00 – 3.50
2. การวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ ข้อ 1 คือ การวิเคราะห์ระดับความสามารถในการเอาชนะอุปสรรคของนักศึกษานิติศาสตร์ สาขาวิชาการจัดการธุรกิจสายการบิน มหาวิทยาลัยกรุงเทพ

ตารางที่ 1: จำนวน ค่าเฉลี่ย เบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความสามารถในการเอาชนะอุปสรรคของนักศึกษา สาขาวิชาการจัดการธุรกิจสายการบิน มหาวิทยาลัยกรุงเทพ

ตัวแปร	n	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
ความสามารถในการเอาชนะอุปสรรค (AQ)	240	3.663	.415	ค่อนข้างสูง

จากตารางที่ 1 แสดงผลว่า ค่าเฉลี่ยรวมจากการตอบแบบสอบถามวัดความสามารถในการเอาชนะอุปสรรคของนักศึกษานิติศาสตร์ สาขาวิชาการจัดการธุรกิจสายการบิน มหาวิทยาลัยกรุงเทพ จำนวน 240 คน มีค่าเท่ากับ 3.663 คะแนน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ .415 เมื่อเปรียบเทียบกับเกณฑ์การแปลผลที่กำหนดไว้ แสดงว่าความสามารถในการเอาชนะอุปสรรคของนักศึกษานิติศาสตร์ สาขาวิชาการจัดการธุรกิจสายการบิน มหาวิทยาลัยกรุงเทพ อยู่ในระดับค่อนข้างสูง

3. การวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ ข้อ 2 คือ การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความสามารถในการเอาชนะอุปสรรคของนักศึกษาสาขาวิชาการจัดการธุรกิจสายการบิน มหาวิทยาลัยกรุงเทพ กับตัวแปรปัจจัยทางชีวสังคม การวิเคราะห์แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

3.1 การวิเคราะห์เปรียบเทียบโดยใช้ค่าสถิติทดสอบที่เป็นอิสระต่อกัน (Independent Sample t-test) เพื่อทดสอบสมมติฐานกรณีที่ตัวแปรปัจจัยทางชีวสังคมมีค่าเป็นมาตรฐานบัญญัติประเภทแบ่งเป็น 2 กลุ่มเท่านั้น จัดเป็นตัวแปรแบบทวิภาค (Dichotomy) งานวิจัยครั้งนี้ คือ เพศ

ตารางที่ 2: การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของระดับความสามารถในการเอาชนะอุปสรรคของนักศึกษา สาขาวิชาการจัดการธุรกิจสายการบิน มหาวิทยาลัยกรุงเทพกับปัจจัยทางชีวสังคมด้านเพศ

ปัจจัยชีวทางสังคม		ความสามารถในการเอาชนะอุปสรรค			ค่าสถิติทดสอบ	
		n	$\bar{X}$	S.D.	t	p
เพศ	1) ชาย	120	3.626	.444	-1.384	.168
	2) หญิง	120	3.700	.382		

หมายเหตุ * $p < .05$, ** $p < .01$

จากตารางที่ 2 แสดงผลว่า เมื่อจำแนกปัจจัยทางชีวสังคมด้านเพศของนักศึกษาสาขาวิชาการจัดการธุรกิจสายการบิน มหาวิทยาลัยกรุงเทพ ที่แตกต่างกัน มีระดับความสามารถในการเอาชนะอุปสรรค แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ ความสามารถในการเอาชนะอุปสรรคของนักศึกษาเพศชายและเพศหญิง สาขาวิชาการจัดการธุรกิจสายการบิน มหาวิทยาลัยกรุงเทพ ไม่แตกต่างกัน

3.2 การวิเคราะห์เปรียบเทียบโดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนหนึ่งทาง (One – way ANOVA analysis of variance) เพื่อทดสอบสมมติฐาน กรณีที่ตัวแปรปัจจัยทางชีวสังคม เป็นมาตรฐานบัญญัติและเรียงอันดับ ประเภทแบ่งไว้หลายกลุ่ม การวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ชั้นปี รายได้ ของครอบครัว และผลการเรียน และเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ (Multiple Comparisons) โดยวิธี Bonferroni และ Games-Howell

ตารางที่ 3: การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความสามารถในการเอาชนะอุปสรรคของนักศึกษาสาขาวิชาการจัดการธุรกิจสายการบิน มหาวิทยาลัยกรุงเทพกับปัจจัยทางชีวสังคมด้านชั้นปี รายได้ของครอบครัว และผลการเรียน

	ปัจจัยทางชีวสังคม	ความสามารถในการเอาชนะอุปสรรค			ค่าสถิติทดสอบ		ผลการเปรียบเทียบรายคู่
		n	$\bar{X}$	S.D.	F	p	
ชั้นปี	1) ปี 1	60	3.601	.427	1.640	.181	-
	2) ปี 2	60	3.741	.432			
	3) ปี 3	60	3.699	.370			
	4) ปี 4	60	3.603	.424			
รายได้ของครอบครัว	1) ไม่เกิน 30,000 บาท	48	3.655	.367	.792	.499	-
	2) 30,001 - 50,000 บาท	66	3.612	.418			
	3) 50,001 - 70,000 บาท	54	3.659	.409			
	4) มากกว่า 70,000 บาทขึ้นไป	72	3.720	.448			
ผลการเรียน	1) ต่ำกว่า 2.00	2	3.268	.025	6.743**	.000	3), 4) > 1), 2)
	2) ระหว่าง 2.00 - 2.99	75	3.506	.370			
	3) ระหว่าง 3.00 - 3.50	103	3.721	.398			
	4) มากกว่า 3.50 ขึ้นไป	60	3.774	.446			

หมายเหตุ * $p < .05$, ** $p < .01$

จากตารางที่ 3 แสดงผลว่า ปัจจัยชีวสังคมด้านชั้นปี และรายได้ของครอบครัวที่แตกต่างกัน นักศึกษามีค่าเฉลี่ยความสามารถในการเอาชนะอุปสรรค แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ หรือกล่าวได้ว่าไม่มีความแตกต่างกัน แต่พบว่าด้านผลการเรียนของนักศึกษาที่แตกต่างกันมีค่าเฉลี่ยความสามารถในการเอาชนะอุปสรรคแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และเมื่อวิเคราะห์ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ พบว่า นักศึกษาที่มีผลการเรียนระหว่าง 3.00 - 3.50 คะแนน และ มากกว่า 3.50 คะแนนขึ้นไป มีค่าเฉลี่ยของความสามารถในการเอาชนะอุปสรรคสูงกว่านักศึกษากลุ่มที่มีผลการเรียนต่ำกว่า 2.00 คะแนน และกลุ่มระหว่าง 2.00 - 2.99 คะแนน

สรุปและอภิปรายผล

การศึกษาระดับความสามารถในการเอาชนะอุปสรรค (Adversity Quotient หรือ AQ) ของนักศึกษาสาขาวิชาการจัดการธุรกิจสายการบิน มหาวิทยาลัยกรุงเทพ ปีการศึกษา 2562 ผลการวิเคราะห์ แสดงผลว่านักศึกษามีความสามารถในการเอาชนะอุปสรรคในระดับค่อนข้างสูง และสนับสนุนสมมติฐานบางส่วน กล่าวคือ ความสามารถในการเอาชนะอุปสรรค ของนักศึกษาจะแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เมื่อจำแนกตามปัจจัยทางชีวสังคมด้านผลการเรียน โดยที่นักศึกษาที่มีผลการเรียนระหว่าง 3.00 - 3.50 คะแนน และ มากกว่า 3.50 คะแนนขึ้นไป มีค่าเฉลี่ยของความสามารถในการเอาชนะอุปสรรค สูงกว่านักศึกษากลุ่มที่มีผลการเรียนต่ำ แต่นักศึกษามีความสามารถในการเอาชนะอุปสรรค ไม่แตกต่างกันเมื่อปัจจัยทางชีวสังคมด้านเพศ ชั้นปี และรายได้ของครอบครัวแตกต่างกัน

อภิปรายได้ดังนี้ การวิจัยแสดงผลว่านักศึกษาสาขาวิชาการจัดการธุรกิจสายการบิน มีระดับความสามารถในการเอาชนะอุปสรรค ค่อนข้างสูง ซึ่งแตกต่างจากผลการวิจัยอื่น เช่น งานวิจัยของอารีย์ ชันติธรรมกุล (2552) พบว่านักศึกษามีความสามารถในการเอาชนะอุปสรรค ระดับปานกลาง และการวิจัยของวรรณกร เพชรด้วง (2558) แสดงผลว่า นักศึกษามีความสามารถในการเอาชนะอุปสรรค ในระดับสูง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะในสภาพปัจจุบันการแข่งขันทวีความรุนแรงขึ้นในทุก ๆ ด้าน นักศึกษาต้องปรับตัวมากขึ้น หรือเป็นเพราะนักศึกษาที่เป็นตัวอย่างแต่ละงานวิจัยเรียนอยู่ในสาขาวิชาที่แตกต่างกัน เนื่องจากผลการวิจัยที่ผ่านมาพบว่าสาขาวิชาเป็นปัจจัยหนึ่งส่งผลต่อความสามารถในการเอาชนะอุปสรรค ของนักศึกษาด้วย (วรรณกร เพชรด้วง. 2558)

สำหรับผลการวิเคราะห์ที่แสดงว่า นักศึกษาที่มีผลการเรียนแตกต่างกันมีความสามารถในการเอาชนะอุปสรรค แตกต่างกันอย่างนั้นให้ผล สอดคล้องกับการศึกษาของ Bakare (2015) และเป็นการยอมรับสมมติฐานบางส่วน เรื่องนี้สนับสนุนแนวคิดของ Stoltz (1997) ที่ระบุไว้ว่าบุคคลที่มีความสามารถในการเอาชนะอุปสรรคสูงจะมีพลังที่จะเรียนรู้และพัฒนาตนเอง รวมทั้งทุ่มเทที่จะผจญกับความยากลำบากในชีวิตด้วย ซึ่งงานวิจัยของกมลพร แสนพิพิธ (2558) ศึกษาพบว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลทางตรงต่อความสามารถในการเอาชนะอุปสรรคของนักศึกษาคือแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ บุคลิกภาพ ความรับผิดชอบ และการมุ่งอนาคต สิ่งทีกล่าวมาล้วนสะท้อนได้ถึงผลการเรียนที่ปรากฏ

ส่วนการวิเคราะห์ที่พบว่า นักศึกษาที่มีเพศต่างกันมีความสามารถในการเอาชนะอุปสรรค แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่าความสามารถในการเอาชนะอุปสรรค ไม่มีความแตกต่างกันนั้นสอดคล้องกับการศึกษาของกิงแก้ว ทรัพย์พระวงศ์ และคณะ (2559); ปัทมานาถมเงิน, ทศนศิริพันธ์ สว่างบุญ และกุลภัสสร ศิริพรรณ (2560); และ ลดารัตน์ ศรีรักษ์ (2556) แต่ขัดแย้งกับการศึกษาของ อารีย์ ชันติธรรมกุล (2552) อภิปรายได้ว่า อาจเป็นเพราะสภาพสังคมไทย ในยุคดิจิทัลนี้ นักศึกษาเพศชายและเพศหญิงได้รับการปฏิบัติจากครอบครัวและคนรอบข้างที่เท่าเทียมกันมากขึ้น เพศจึงไม่มีอิทธิพลต่อความสามารถในการเอาชนะอุปสรรค ก็ได้

ส่วนตัวแปรด้านชั้นปีของนักศึกษา ผลการวิเคราะห์แสดงให้เห็นว่า นักศึกษาที่เรียนชั้นปีต่างกัน มีค่าเฉลี่ยของความสามารถในการเอาชนะอุปสรรค แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งขัดแย้งกับงานวิจัยของ Khairani; & Abdullah (2018) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ตั้งแต่นั้นปีที่ 1-4 ล้วนเป็นประชากรรุ่นซี (Generation Z) ซึ่งมีการดำรงชีวิตส่วนใหญ่ไปกับสื่อออนไลน์ หาความรู้ผ่านเทคโนโลยีได้ทุกที่ และสามารถติดต่อสื่อสารได้อย่างไร้พรมแดน (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ. 2559) กิจกรรมต่าง ๆ ในการดำเนินชีวิตประจำวันมีลักษณะคล้ายคลึงกัน ไม่ว่านักศึกษาจะอยู่ชั้นปีใด ทำให้ชั้นปีไม่ส่งผลต่อความสามารถในการเอาชนะอุปสรรค ของนักศึกษา

นอกจากนั้น ผลการวิเคราะห์แสดงให้เห็นว่า นักศึกษาที่มีรายได้ของครอบครัวแตกต่างกัน มีความสามารถในการเอาชนะอุปสรรค ไม่แตกต่างกัน ซึ่งให้ผลที่สอดคล้องกับการศึกษาของกิงแก้ว ทรัพย์พระวงศ์ (2550) และลดารัตน์ ศรีรักษ์ (2556) อภิปรายได้ในทำนองเดียวกันว่านักศึกษาเป็นประชากรรุ่นซี พัฒนาการทางบุคลิกภาพของคนรุ่นนี้จะคล้ายคลึงกันในการปรับตัว และการดำเนินชีวิตตามที่กล่าวมาข้างต้น อาจทำให้อิทธิพลของรายได้ครอบครัวที่มีต่อความสามารถในการเอาชนะอุปสรรคของนักศึกษาไม่มีบทบาทเท่าที่ควรเพราะฐานะที่ร่ำรวยหรือยากจนล้วนต้องพบกับ

อุปสรรคในด้านต่าง ๆ แทบทั้งสิ้น ผลการวิเคราะห์ด้านรายได้ครอบครัวของนักศึกษาจึงแสดงผลว่ามีความสามารถในการเอาชนะอุปสรรค ไม่แตกต่างกัน อย่างไรก็ตาม การวิจัยครั้งนี้มีข้อจำกัดในการวิจัยเช่นเดียวกับงานวิจัยอื่น กล่าวคือ การเลือกตัวอย่างที่ใช้ในการวิเคราะห์ไม่ได้มาจากการสุ่มทั้งหมด จึงอาจไม่ใช่ตัวแทนที่ดีนัก การวิจัยครั้งต่อไปควรมีการเลือกตัวอย่างแบบสุ่มทุกชั้นตอน เพื่อให้ได้ข้อค้นพบจากตัวอย่างที่เป็นตัวแทนที่ดีของประชากรมากขึ้น

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย นักการศึกษา ครู อาจารย์ และผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถใช้ผลงานวิจัยนี้เป็นองค์ความรู้พื้นฐานสำหรับหาแนวทางบูรณาการการเรียนการสอนกับกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมความสามารถในการเอาชนะอุปสรรค ให้แก่นักศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยให้ความสำคัญกับนักศึกษาที่มีผลการเรียนต่ำเป็นพิเศษ เช่น กิจกรรมค้นหาศักยภาพของตนเอง เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความภาคภูมิใจในความสามารถของตนเองและแก้ไขปัญหา อุปสรรคต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม
2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการศึกษาเพิ่มเติมอิทธิพลของตัวแปรอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง กับความสามารถในการเอาชนะอุปสรรค และควรศึกษาเปรียบเทียบตัวอย่างนักศึกษาจากสถาบันทั้งของรัฐและเอกชน หรือเปรียบเทียบกับนักศึกษาชาติอื่น ๆ ในลักษณะการศึกษาข้ามวัฒนธรรม เพื่อให้ผลการวิจัยลึกซึ้งและกว้างขวางมากยิ่งขึ้น สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาส่งเสริมคุณภาพด้านความสามารถในการเอาชนะอุปสรรค ของนักศึกษาอย่างเป็นรูปธรรมที่มีประสิทธิภาพต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กองเศรษฐกิจการบิน ฝ่ายส่งเสริมอุตสาหกรรมการบิน สำนักงานการบินพลเรือนแห่งประเทศไทย. (2562). รายงานสภาวะอุตสาหกรรมการบินของประเทศไทย พ.ศ. 2561. สืบค้นเมื่อ 4 มกราคม 2563, จาก <https://www.caat.or.th/th/archives/42379>
- กมลพร แสนพิพิธ. (2558). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสามารถในการเผชิญและฝ่าฟันอุปสรรคของนักศึกษา ระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม. วารสารวิทยบริการ. 26 (3): 17-25.
- กิ่งแก้ว ทรัพย์พระวงศ์ (2550). **ความคิดสร้างสรรค์และความสามารถในการเอาชนะอุปสรรคของนิสิตนักศึกษาระดับปริญญาตรี: รายงานการวิจัย ทุนอุดหนุนการวิจัยมหาวิทยาลัยกรุงเทพ. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.**
- กิ่งแก้ว ทรัพย์พระวงศ์, ปรีศนีย์ เกศะบุตร และปิยวุฒิ ศิริมงคล. (2559). ภูมิหลัง ความสามารถในการสร้างสรรค์ และ ความสามารถในการเผชิญและฝ่าฟันอุปสรรค ที่ส่งผลต่อความตั้งใจเป็นผู้ประกอบการของนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยกรุงเทพ. **สุทธิปริทัศน์. 30(93): 86-99.**
- ธีระศักดิ์ กำปรรณารักษ์ (แปลและเรียบเรียง). (2548). **AQ อึดเกินพิภพ. กรุงเทพฯ: บิสคิด.**
- ปัทมา นาถมเงิน, ทัศนศิรินทร์ สว่างบุญ และกุลภัสสร ศิริพรรณ. (2560). การพัฒนาแบบวัดเชิงสถานการณ์เพื่อวัดความสามารถในการเผชิญและ ฝ่าฟันอุปสรรค (AQ) ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4. **วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. 36(5): 54-62.**

- ภาณุศักดิ์ สว่างบุญ. (2558). การเลือกใช้บริการสายการบินต้นทุนต่ำ. วิทยานิพนธ์ ศ.ม. กรุงเทพฯ: คณะเศรษฐศาสตร์, มหาวิทยาลัยรามคำแหง. ถ่ายเอกสาร.
- มหาวิทยาลัยกรุงเทพ. (2561). สาขาวิชาการจัดการธุรกิจสายการบิน. สืบค้นเมื่อ 4 มกราคม 2563, จาก <https://www.bu.ac.th/th/humanities/airline-business-management>
- ลดารัตน์ ศรีรักษ์. (2556). ความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรคกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสถิติธุรกิจแบบผสมผสานของนักศึกษาคณะบัญชี มหาวิทยาลัยกรุงเทพ. **วารสาร มฉก. วิชาการ**. 17(33): 17-34.
- วรรณกร เพชรด้วง. (2558). อิทธิพลของบุคลิกภาพและการขัดเกลาทางสังคมที่มีต่อ ความสามารถในการฟันฝ่าอุปสรรคของนักศึกษา คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการประมง มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย วิทยาเขตตรัง. **วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์**. 41(2): 109-128.
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ. (2559). **คุณภาพชีวิตต่างวัยของคนมีงานทำ**. กรุงเทพฯ: เดือนตุลา.
- อารีย์ ชันดิธรรมกุล. (2552). ความสามารถในการเผชิญและฝ่าฟันอุปสรรคของนักศึกษา มหาวิทยาลัยศรีปทุม วิทยาเขตชลบุรีตามทฤษฎีของสตอลทซ์. **วารสารวิชาการศรีปทุม ชลบุรี**. 11(3): 49-55.
- Bakare, B. M. (2015). **Students' Adversity Quotient and Related Factors as Predictors of Academic Achievement in the West African Senior School Certificate Examination in Southwestern Nigeria**. Ibadan (Nigeria): University of Ibadan.
- Cicchino, N. C. (2015). **What is Adversity Quotient?**. Retrieved January 4, 2020, from <https://www.linkedin.com/pulse/what-adversity>
- Cohen, J. (1988). **Statistical Power Analysis for the Behavioral Sciences**. 2nd eds. Hillsdale, NJ: Lawrence Earlbaum Associates.
- Cronbach, L. J. (1990). **Essential of Psychological Testing**. New York: Harper & Row.
- Faul, F.; Erdfelder, E.; Buchner, A.; & Lang, A. G. (2009). Statistical Power Analyses Using G*Power 3.1: Test for Correlation and Regression Analyses. **Behavior Research Methods**. 41(4): 1149-1160.
- Khairani, A. Z.; & Abdullah, S. M. S. (2018). Relationship between Adversity Quotient and Academic Wellbeing among Malaysian Undergraduates. **Asian Journal Scientific Research**. 11(1): 51-55.
- Phoolka, E. S.; & Kaur, N. (2012). Adversity Quotient: A New Paradigm to Explore. **Contemporary Business Studies**. 3(4): 67-78.
- Relajo-Howell, D. (2016). **The Role of Adversity Quotient in Dealing with Everyday Challenges**. Retrieved January 4, 2020, from <https://www.psychreg.org/adversity-quotient/>
- Stoltz, P.G. (1997). **Adversity Quotient: Turning Obstacles into Opportunities**. New York: Wiley & Sons.

_____. (2001). **Your Adversity Quotient: Innovative Reader**. Retrieved January 4, 2020, from http://www.wintonbrill.com/bril001/html/article_index/articles/501-550/article517body.html